Social Innovation Initiative

SIMPLE

A kontextusból adódó kihívások és megoldások elemzése

Eredménytermék – D002.003

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

Social Innovation Initiative

SIMPLE

SIMPLE: A tanulást és a foglalkoztathatóságot elősegítő társadalmi innovációs modellek

Projekt ESF-SI-2024-UA-01-0028

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

Social Innovation Initiative

SIMPLE

Tartalom

Összefoglaló 4

1. Bevezetés 6

1.1 A dokumentum célja és témája 6

1.2 A másodlagos forrásokon alapuló igényfelmérés oka 7

1.3 Célcsoportok és interszekcionális megközelítés 7

1.4 A társadalmi innováció mint a befogadás kerete 8

1.5 Hozzájárulás az európai tudásbázishoz 8

2. Igényfelmérés 9

2.1 Az elvándorlás mértéke és főbb jellemzői 9

2.2 Demográfiai és családi helyzet 9

2.3 Oktatás és képesítések 10

2.4 A munkaerőpiaci helyzet és akadályok 11

2.5 Pszichoszociális tényezők, családi kapcsolatok és társadalmi beilleszkedés .. 11

3. Kontextuselemzés 13

3.1 Gazdasági kontextus és munkaerőpiac 13

3.2 Az integráció szakpolitikai keretei 13

3.3 Oktatás, képzés és készségfejlesztés 14

3.4 Munkáltatók és a magánszektor szerepe 15

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

3.5 Intézményi ökoszisztémák..... 16
3.6 Társadalmi innovációs ökoszisztémák..... 16
4. Foglalkoztathatóság és készségek.....17
4.1 A munkaerőpiacra való belépés jellemzői..... 17
4.2 Készségek és oktatás.....18
4.3 Vállalkozás és önfoglalkoztatás mint beilleszkedési lehetőség..... 19
4.4 Élethosszig tartó tanulás és digitális készségek.....20
4.5 A rezilienciát és alkalmazkodást segítő készségek 21
4.6 Kilátások.....21
5. Következtetések és politikai következmények.....22
5.1 Áttekintés.....22
5.2 Strukturális hiányosságok.....22
5.3 A korábbi társadalmi innovációs gyakorlatok tanulságai.....23
5.4 Politikai következtetések.....24
5.5 Fenntartható és inkluzív integrációs modellek.....25
Hivatkozások..... 26
KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS KÖZREMŰKÖDŐK..... 28

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

Összefoglaló

Oroszország 2022 februárjában indított Ukrajna elleni inváziója után számos európai ország nyújtott támogatást a háború elől menekülőknek. Az első hónapokban a segítség elsősorban az **azonnali szükségletekre** irányult. Ilyen volt a szállás, az ellátás, valamint az alapvető **egészségügyi és szociális szolgáltatások** biztosítása.

Az idő múlásával egyre világosabbá vált, hogy a menekülteknek nemcsak rövid távú segítségre van szükségük. Hosszabb távon is megoldásokat kell találniuk. Újra kell szervezniük az életüket a **befogadó országokban**, és meg kell találniuk a helyüket az új **társadalmi és gazdasági környezetben**.

Az **ukrán menekültek** beilleszkedése továbbra is fontos **társadalmi és gazdasági kihívás** Európában. A **SIMPLE projekt** erre a kihívásra keres választ. Olyan **társadalmi innovációs gyakorlatokat** azonosít és támogat, amelyek javítják az Ukrajnából érkező menekültek **foglalkoztathatóságát** és **vállalkozói lehetőségeit**. A projekt külön figyelmet fordít a **nőkre** és az **idősebb felnőttekre**.

Ez a jelentés ehhez a munkához nyújt **elemzési alapot**. Másodlagos adatokra épülő **igényfelmérést**, **kontextuselemzést**, valamint a **készségek** és a **foglalkoztathatóság** áttekintését tartalmazza.

Kontextus és háttér

2022 óta több mint ötmillió ukrán kért védelmet az Európai Unióban. Többségük **nő**, **gyermek** vagy **idős ember**. Az **ideiglenes védelemről szóló irányelv** hozzáférést biztosított a tartózkodáshoz, a munkavállaláshoz és a **szociális szolgáltatásokhoz**. A végrehajtás azonban országonként eltér. Emiatt az **integrációs utak** sok helyen széttagoltak.

A korábbi migrációs hullámokhoz képest az Ukrajnából érkező menekültek általában magasabb **iskolai végzettséggel** és jelentős **szakmai tapasztalattal** rendelkeznek. Ennek ellenére sok akadállyal szembesülnek. Ilyen például a

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

nyelvtudás hiánya, a **gyermekgondozáshoz való korlátozott hozzáférés**, valamint a **képesítések lassú elismerése**. Ezek a tényezők lassítják a **beilleszkedést** és a **munkaerőpiaci részvételt**.

Európa-szerte több **társadalmi innovációs kezdeményezés** indult vagy van kísérleti szakaszban. Ezek az **oktatás**, a **képzés** és a **foglalkoztatási támogatás** összekapcsolásával próbálnak választ adni a kihívásokra. Sok kezdeményezés azonban helyi szinten marad, és csak rövid távon működik. Ez rámutat arra, hogy nagyobb szükség van a szereplők közötti **együttműködésre** és a hosszabb távon is **fenntartható megoldásokra**.

Igényfelmérés

A legfrissebb adatok alapján az **ukrán menekültek** számára a **foglalkoztatási támogatás** az egyik legfontosabb szükséglet. Bár sokan rendelkeznek közép- vagy felsőfokú végzettséggel, gyakran a **képzettségi szintjük alatt** dolgoznak.

A **nők** különösen sok akadállyal szembesülnek. Sokuknak **gondozási feladataik** vannak, közben nyelvet tanulnak, és gyakran nehezen férnek hozzá **gyermekgondozási lehetőségekhez**. Az **idősebb felnőttek** esetében a **digitális készségek** hiánya és az életkorral kapcsolatos **munkaerőpiaci előítéletek** jelentenek további nehézséget.

A **foglalkoztathatóságot** nemcsak a végzettség vagy a szakmai tapasztalat befolyásolja. Fontos szerepe van a **családi stabilitásnak**, a **biztos lakhatásnak** és a **pszichoszociális jóllétnek** is. Azok, akik stabilabb körülmények között élnek, általában könnyebben kapcsolódnak be az oktatásba, a képzésbe vagy a munkába.

Ezért az **integrációs intézkedéseknek** egyszerre kell figyelembe venniük a **gazdasági**, **társadalmi** és **mentális egészséggel kapcsolatos** szempontokat.

Kontextuselemzés

Az egyik legfontosabb kihívás az **integrációs támogatások** és **szolgáltatások széttagoltsága**. Az európai országok **integrációs rendszerei** jelentősen eltérnek egymástól. A nemzeti hatóságok, az önkormányzatok és a civil szervezetek egyaránt nyújtanak támogatást, de az **együttműködés** sok esetben nem elég erős

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

Ez gyakran párhuzamos, nehezen átlátható vagy nehezen hozzáférhető szolgáltatásokhoz vezet.

A **társadalmi innovációs ökoszisztémákban** ugyanakkor több ígéretes megoldás is megjelent. Ilyenek például az **önkormányzati innovációs központok** vagy a **digitális mentorálási platformok**. Ezek azt mutatják, hogy sokszor nem új intézmények létrehozására van szükség, hanem a meglévő szereplők és szolgáltatások jobb összekapcsolására.

A legnagyobb rendszerszintű hiányosság továbbra is a **fenntarthatóság**. Sok jó gyakorlat a **projektfinanszírozás** lezárultával megszűnik. Így a korábban elindított szolgáltatások és megoldások nem épülnek be tartósan a helyi vagy nemzeti rendszerekbe.

Foglalkoztathatóság és készségek

Az **ukrán menekültek** körében erős a **munkavállalási** és **továbbtanulási szándék**. Ennek támogatásához több területen is előrelépésre van szükség. Fontos a **képesítések gyorsabb és hatékonyabb elismerése**. Szükség van **nyelvi és szakmai képzésekre**, valamint a **digitális kompetenciák** fejlesztésére is. Ezek mind hozzájárulhatnak a **foglalkoztatási különbségek** csökkentéséhez.

A **vállalkozás** és az **önfoglalkoztatás** szintén fontos **beilleszkedési lehetőség** lehet. Az **ukrán nők** körében jelentős potenciál mutatkozik ezen a területen. Ehhez azonban **mentorálásra**, **mikrofinanszírozási lehetőségekre** és **üzleti kapcsolatokra** van szükség.

Emellett az ukrán nők számára a **startup-ökoszisztémába** való bekapcsolódás is lehetőséget jelenthet. Egyes üzleti ötletek túlmutathatnak a **mikrovállalkozások** szintjén, és szélesebb közösséget vagy ügyfélkört is elérhetnek.

Ehhez azonban **támogató környezetre** van szükség. A szakpolitikáknak biztosítaniuk kell a **gyermekgondozáshoz való hozzáférést**, és ösztönözniük kell a **családbarát munkahelyeket**. Ezek nélkül a nők teljes **munkaerőpiaci részvétele** nehezebben valósulhat meg.

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

A hosszabb távú beilleszkedést az úgynevezett **transzverzális készségek** is segítik. Ilyen például a **kommunikáció**, az **alkalmazkodóképesség** és a **reziliencia**. Ezek a készségek támogatják a **munkaerőpiaci előrelépést** és a stabilabb **társadalmi beilleszkedést**.

Szakpolitikai és gyakorlati következtetések

A jelentés alapján három fő **stratégiai irány** rajzolódik ki.

- Az első a **humán tőke** jobb hasznosítása. Ehhez célzott **továbbképzésekre** és a korábban megszerzett tudás gyorsabb **elismerésére** van szükség.
- A második az **ökoszisztéma-szintű együttműködés** erősítése. Fontos, hogy a **közszféra**, a **magánszektor**, a **tudományos szereplők** és a **civil szervezetek** szorosabban kapcsolódjanak egymáshoz.
- A harmadik a **fenntarthatóság** biztosítása. A jól működő modelleket be kell építeni a **szakpolitikákba** és a **finanszírozási rendszerekbe**. Így nem csak projektalapon, rövid ideig tudnak működni.

A hatékony eredményekhez **nemek közötti egyenlőségre érzékeny megközelítésre** is szükség van. A **foglalkoztathatóságot** össze kell kapcsolni a **gyermekgondozással**, a **mentorálással** és a **pénzügyi tudatosság** fejlesztésével.

Következtetések

A **SIMPLE projekt** számára mindez azt jelenti, hogy olyan megoldásokra érdemes fókuszálni, amelyek **átültethetők** más környezetekbe is. Fontos, hogy ezek kisebb léptékben is működjenek, és **hálózati** vagy **ökoszisztéma-alapú megközelítésre** épüljenek.

Az ideális megoldások egyszerre erősítik a **foglalkoztathatóságot** és a **társadalmi kohéziót**. Nemcsak az egyéni készségeket fejlesztik, hanem a helyi szereplők közötti **együttműködést** is.

Az ukrajnai háború következtében Európa sok szempontból a **társadalmi innováció** terepévé vált. Számos kezdeményezés indult el, illetve több program már lezárult. Ezek tapasztalatai értékes tudást kínálnak. Alapot adhatnak a jó

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

gyakorlatok finomításához, adaptálásához és új környezetekben való alkalmazásához.

Ehhez azonban három feltételre mindenképpen szükség van: következetes **szakpolitikai keretekre**, megfelelő **finanszírozásra** és tartós **együttműködésre** az érintett szereplők között.

1. Bevezetés

1.1 A dokumentum célja és témája

Oroszország 2022-es, Ukrajna elleni teljes körű inváziója után Európában a második világháború óta nem látott mértékű **kényszerű migrációs válság** alakult ki. Az UNHCR (2024) adatai szerint több mint 6 millió **ukrán menekültet** regisztráltak Európában. Többségük olyan EU-tagállamokban él, mint Lengyelország, Németország, Csehország, Olaszország és Spanyolország.

Ez a nagyarányú menekülthullám gyors és összehangolt válaszokat tett szükségessé. A segítségnek nemcsak a **humanitárius védelemre** kellett kiterjednie, hanem a hosszabb távú **társadalmi és gazdasági befogadásra** is. Ebben a helyzetben a **SIMPLE projekt** transznacionális kezdeményezésként járul hozzá az ukrán menekültek támogatásához. A projekt célzott **oktatás**, **készségfejlesztés** és az **érintett szereplők közötti együttműködés** révén segíti az ukrán menekültek, különösen a **nők** és az **idősebb felnőttek foglalkoztathatóságának** erősítését. Emellett támogatja a **társadalmi innovációs** megoldások kialakítását és alkalmazását is.

A **SIMPLE projektnek** figyelembe kell vennie a tágabb európai szakpolitikai környezetet. Az **ideiglenes védelemről szóló irányelv** (2001/55/EK), az **EU integrációs és befogadási cselekvési terve** (2021–2027), valamint az **európai szociális jogok pillére** egyaránt kiemeli a **munkaerőpiachoz** és az **oktatáshoz való hozzáférés** fontosságát. Ezek az **integráció** alapvető feltételei.

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

A kedvező intézményi háttér ellenére az **ukrán menekültek** továbbra is sok akadállyal szembesülnek. Ez különösen igaz azokra, akiknek **gondozási feladataik** vannak, illetve az idősebb, korlátozott **digitális készségekkel** rendelkező munkavállalókra. Számukra a munkaerőpiacra való belépés vagy visszatérés gyakran nehéz és lassú folyamat.

A **SIMPLE projekt** célja, hogy ezekre az akadályokra tényeken alapuló és **átültethető társadalmi innovációs modellekkel** válaszoljon. Ezek a modellek összekapcsolják a **képzést**, a **mentorálást** és az **érintett szereplők közötti együttműködést**. A megoldások helyi **ökoszisztémákban** működnek, de európai szinten is hasznosítható tapasztalatokat kínálhatnak.

1.2 A másodlagos forrásokon alapuló igényfelmérés oka

A **SIMPLE projekt** kutatási terve **másodlagos adatokra** épül. Ennek célja, hogy megalapozott **kontextust** adjon a projekt további tevékenységeihez. Számos friss elemzés áll rendelkezésre olyan elismert szervezetektől, mint a **Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM)**, az **Eurofound**, az **OECD** és az **Európai Bizottság**.

Ebben a szakaszban egy teljes körű, több országra kiterjedő **elsődleges adatfelvétel** jelentős időt és erőforrást igényelne. A már meglévő adatok ugyanakkor fontos információkat nyújtanak. Segítenek azonosítani a főbb mintázatokat, a **sebezhetőségeket** és a **bevált gyakorlatokat**.

Ez nem jelenti azt, hogy minden területen elegendő adat áll rendelkezésre. Az **ukrán migráns és menekült közösségek** igényeiről több területen továbbra is hiányos a tudásunk. Fontos lenne, hogy az adatokkal rendelkező intézmények és a szakpolitikai szereplők nagyobb hangsúlyt helyezzenek a **szisztematikus adatgyűjtésre**. Ez támogatná a valóban **tényeken alapuló szakpolitikai döntéshozatalt**.

Részletesebb információkra lenne szükség például a speciális szükségletekről, az **interszekcionalitásról** és a meglévő **hálózati tőkéről**. Ezek az adatok segítenék a pontosabb és jobban célzott kezdeményezések kialakítását.

A **SIMPLE projekt** ugyanakkor elsősorban a kezdeményezések **átültethetőségét** vizsgálja. Ezért egy-egy helyi adatfelvétel önmagában nem lenne elegendő. A

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

másodlagos források használata lehetővé teszi, hogy a konzorcium összegyűjtse és rendszerezze a korábbi, uniós finanszírozású projektek tapasztalatait. Ezek a projektek már vizsgálták a menekültek **foglalkoztathatóságát**, valamint a **társadalmi innováció** szerepét különböző helyi kontextusokban.

A meglévő tudás áttekintése és összegzése ezért nemcsak a jelenlegi helyzet leírását szolgálja. A **SIMPLE igényfelmérés** célja az is, hogy azonosítsa azokat az **átültethető ismereteket**, amelyek a **társadalmi innovációs szakpolitika** és gyakorlat számára is hasznosak lehetnek.

1.3 Célcsoportok és interszekcionális megközelítés

A **SIMPLE projekt interszekcionális megközelítést** alkalmaz. Ez azt jelenti, hogy az **ukrán menekülteket** nem egységes csoportként kezeli. A menekültek helyzete, szükségletei és lehetőségei jelentősen eltérhetnek egymástól.

Az ideiglenes védelemben részesülő, munkaképes korú ukránok körében a **nők** vannak többségben. Becslések szerint az EU-ban élő munkaképes korú ukránok mintegy 70%-át nők teszik ki (Eurostat, 2024). Ugyanakkor a nők tapasztalatai sem azonosak. Más helyzetben vannak azok, akik kisgyermekkel érkeztek, és más kihívásokkal szembesülnek azok, akik idős családtagokról is gondoskodnak.

A kisgyermekes nők számára a **gyermekgondozási lehetőségek** elérhetősége kulcskérdés. A munkaerőpiaci részvételük nagyban függ attól is, hogy vannak-e rugalmas munkavégzési formák. Ilyen lehet a **részmunkaidő**, a **távmunka** vagy más családbarát megoldás.

Az idősebb nők gyakran szembesülnek **digitális kirekesztéssel** és életkorhoz kapcsolódó **foglalkoztatási előítéletekkel**. A magasabb végzettségű menekültek esetében pedig gyakori probléma, hogy a befogadó országok nem ismerik el automatikusan a képesítéseiket. Ez **alulfoglalkoztatottsághoz** és a meglévő készségek alulhasznosításához vezethet (OECD, 2023).

A **SIMPLE projekt** a **foglalkoztathatóságra**, a **vállalkozói lehetőségekre** és az **oktatásra** helyezi a hangsúlyt. Ezért fontos, hogy figyelembe vegye ezeket az egymásra épülő sebezhetőségi tényezőket. A projekt a **foglalkoztathatóságot** nemcsak a munkához való hozzáférésként értelmezi. Sokkal inkább olyan

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

képességfejlesztési folyamatként, amely magában foglalja a **nyelvtanulást**, a **digitális írástudást**, a **pszichoszociális felkészültséget** és a **társadalmi hálózatok** megerősítését is.

Ez az inkluzív megközelítés összhangban áll a **társadalmi innováció** elméleteivel. Ezek a megközelítések a **részvételt**, a **közös alkotást** és az **érintett szereplők közötti együttműködést** tekintik a fenntartható **befogadás** alapjának (Moulaert et al., 2013).

1.4 A társadalmi innováció mint a befogadás kerete

A **társadalmi innováció** olyan új ötletek, szolgáltatások és együttműködési formák kialakítását jelenti, amelyek valós, de eddig nem megfelelően kezelt társadalmi szükségletekre adnak választ. A menekültek **integrációja** terén ez különösen fontos megközelítés lehet.

A hagyományos szolgáltatásnyújtással szemben a **társadalmi innováció** az együttműködésre és a szektorok közötti közös cselekvésre épül. Bevonta a közszférát, a magánszektort, a tudományos szereplőket és a civil társadalmat is. Ezt nevezzük **négyes spirál modellnek** (Carayannis és Campbell, 2021).

Az **ukrán menekültek** helyzetében ezek a modellek különösen hasznosak lehetnek. Segíthetnek kezelni a szolgáltatások **széttagoltságát**, amely sok országban továbbra is jelentős probléma. Az IOM (2020) szerint számos, migránsok integrációjára irányuló kezdeményezés továbbra is sérülékeny. Ennek oka gyakran a hosszú távú **stakeholder-koordináció** hiánya, valamint az, hogy a programok nem építenek be megfelelő **tanulási mechanizmusokat**.

A **SIMPLE projekt** ezért nemcsak az egyéni **foglalkoztathatóság** javítására törekszik. Célja az is, hogy erősítse a helyi **innovációs ökoszisztémákat** és az **intézményi együttműködést**. Így a projekt nemcsak közvetlen támogatást nyújt, hanem hozzájárulhat tartósabb, rendszerszintű megoldások kialakításához is.

1.5 Hozzájárulás az európai tudásbázishoz

Az itt bemutatott **igényfelmérés** és **kontextuselemzés** célja, hogy feltárja azokat a tényezőket, amelyek jelenleg akadályozzák az **ukrán migránsok és menekültek**

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

sikeres **integrációját**. A dokumentum külön figyelmet fordít a **nőkre**, valamint arra, hogyan tudnak bekapcsolódni a befogadó társadalmakba és azok **gazdasági ökoszisztémáiba**.

A dokumentum ezért három fő területre összpontosít.

Elsőként a legfrissebb adatok alapján bemutatja az **ukrán menekültek** főbb igényeit és kihívásait. Ez képezi a 2. fejezet, vagyis az **igényfelmérés** alapját.

Másodszor feltérképezi azokat a társadalmi-gazdasági és intézményi tényezőket, amelyek meghatározzák az **integrációs lehetőségeket**. Ezzel foglalkozik a 3. fejezet, vagyis a **kontextuselemzés**.

Harmadszor meghatároz egy **készségekre** és **foglalkoztathatóságra** épülő keretrendszert. Ez iránymutatást adhat a későbbi **kapacitásépítéshez** és az **érintett szereplők közötti együttműködéshez**. Ezt a 4. fejezet mutatja be.

2. Igényfelmérés

2.1 Az elvándorlás mértéke és főbb jellemzői

Oroszország 2022 februárjában indított Ukrajna elleni inváziója 1945 óta a legnagyobb **menekültáradatot** idézte elő Európában. 2025 elejére Európa-szerte 6,2 millió **ukrán menekültet** regisztráltak. További 3,6 millió ember Ukrajnán belül vált **belső menekültté** (UNHCR, 2025).

A legtöbb ukrán menekült Lengyelországban, Németországban, Csehországban, Olaszországban és Spanyolországban él. Lengyelországban körülbelül 1,5 millió, Németországban körülbelül 1 millió, Csehországban pedig körülbelül 0,4 millió ukrán menekültet tartanak nyilván. Gyakorlatilag valamennyi EU-tagállam biztosított védelmet az **ideiglenes védelemről szóló irányelv** alapján (Eurostat, 2024).

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

Ez a példátlan intézkedés azonnali jogalapot teremtett a **tartózkodáshoz**, a **munkaerőpiacra való belépéshez** és az alapvető szolgáltatásokhoz. A hozzáférés azonban nem minden országban egyforma. A nemzeti rendszerek közötti adminisztratív és nyelvi különbségek egyenlőtlenségeket hoztak létre. Ez különösen a **foglalkoztatás** és az **oktatás** területén jelent kihívást (OECD, 2023).

A mostani **migrációs hullám** demográfiai szerkezete jelentősen eltér a korábbiaktól. A munkaképes korú felnőttek körülbelül 70%-a **nő**. Közülük sokan gyermekekkel vagy idős eltartott családtagokkal érkeztek (UN Women, 2024). A katonai szolgálatra alkalmas korú férfiak nagy része Ukrajnában maradt. Emiatt a menekült háztartások jelentős részét nők vezetik.

Ez a nemi összetétel különösen fontossá teszi a célzott megközelítéseket. A **gazdasági integráció** és a **szociális támogatás** terén olyan megoldásokra van szükség, amelyek figyelembe veszik a nők, a gyermekes családok és az idősebb felnőttek sajátos helyzetét.

2.2 Demográfiai jellemzők és családi helyzet

Az **ukrán menekültpopulációt** a családok magas aránya jellemzi. Viszonylag alacsony az egyedül érkező felnőttek aránya. Az IOM (2024) **ukrán menekültek munkaerőpiaci integrációjáról** szóló felmérése szerint a női válaszadók 68%-a gyermekekkel érkezett. További 22%-uk más eltartott családtagról is gondoskodott. Körülbelül minden ötödik háztartásban három generáció él együtt. Ezekben a családokban a nagyszülők gyakran informális **gyermekgondozási** szerepet töltenek be.

A gyermekek az **ideiglenes védelemben** részesülő regisztrált személyek körülbelül egyharmadát teszik ki (Eurostat, 2024). A helyi **oktatási rendszerekbe** való beilleszkedésük azonban országonként eltérően halad. Lengyelország és Csehország a kötelező oktatásban 80% feletti beiratkozási arányt jelent. A déli országokban viszont alacsonyabb a részvétel. Ennek fő oka a **nyelvi akadályok** és a korlátozott intézményi kapacitás (UNICEF, 2024).

A szülők, különösen az anyák számára a **gyermekgondozás elérhetősége** közvetlenül befolyásolja a **munkaerőpiaci részvételt**. Sokan informális

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

megoldásokra támaszkodnak. Mások részmunkaidős munkát vállalnak, hogy össze tudják egyeztetni a munkát és a gondozási feladatokat.

Az **idősebb felnőttek** az érkezők körülbelül 10–12%-át teszik ki. Gyakran családtagjaikhoz csatlakoznak, de gazdasági szempontból sokszor inaktívak maradnak. Részvételüket a képzési és foglalkoztatási programokban több tényező is korlátozza. Ilyenek az egészségügyi nehézségek, a **nyelvi akadályok**, valamint a nyugdíjjogosultságok korlátozott elismerése (Eurofound, 2024).

2.3 Oktatás és képesítések

Több adatforrás is azt mutatja, hogy az **ukrán menekültek** más menekültcsoportokhoz képest magas **iskolai végzettséggel** rendelkeznek. Az IOM (2023) adatai szerint a felnőtt menekültek több mint 60%-ának volt felsőfokú végzettsége. További 25%-uk középfokú vagy szakképzettséggel rendelkezett. A **nők** különösen nagy arányban dolgoztak korábban az oktatás, az egészségügy és a közigazgatás területén.

Ennek ellenére a **képesítések elismerése** továbbra is korlátozott. A diplomák és szakmai képesítések elismerésére vonatkozó eljárások országonként eltérnek. Gyakran hiteles fordításra, közjegyző által hitelesített másolatokra vagy kiegészítő vizsgákra van szükség. 2024-ben az ukrán szakemberek kevesebb mint 20%-a szerzett olyan hivatalos elismerést, amely lehetővé tette volna számukra, hogy szabályozott szakmákban dolgozzanak (Európai Bizottság, 2024).

Emiatt sokan a végzettségi szintjüknél jóval alacsonyabb munkát vállalnak. Ez **foglalkozási visszalépéshez** és **jövedelmi bizonytalansághoz** vezethet.

A **nyelvtudás** továbbra is az egyik legerősebb tényező a **munkaerőpiaci siker** szempontjából (Gathmann és Keller, IZA 13149). Az ukrán menekültek helyzete ezen a téren vegyes képet mutat. Egyes befogadó országok, például Németország és Litvánia, gyorsított nyelvtanulási lehetőségeket kínálnak. Más országokban viszont kevesebb a személyre szabott és intenzív nyelvi program.

A nyelvtanulási esélyeket az is befolyásolja, hogy az érkezők korábban tanulták-e az adott nyelvet. Például az ukrán oktatási rendszerben sokan tanultak németül. Szintén számít a nyelvek közötti hasonlóság. A lengyel és az ukrán közötti rokonság

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

például könnyítheti a tanulást, míg a nem szláv nyelvek elsajátítása nagyobb kihívást jelenthet.

Összehasonlító tanulmányok szerint megfelelő átmeneti vagy felzárkóztató programok nélkül a magasan képzett menekült nők különösen kitettek a **foglalkozási visszalépés** kockázatának (Dustmann és Glitz, IZA DP 11331). Egy 2024-es OECD-felmérés szerint az EU-ban élő ukránok mindössze 15%-a jelezte, hogy magas szinten beszéli a befogadó ország nyelvét. Közel 40%-uk ugyanakkor részt vett valamilyen nyelvtanfolyamon. A lemaradás főként az **idősebb felnőttek** és a vidéki térségekben élők körében jelentős.

A **digitális írástudás** terén is hasonló különbségek láthatók. A fiatalabb menekültek gyakran magabiztosan használják az IKT-eszközöket. Az idősebb generációk, különösen az 50 év feletti nők viszont gyakran alacsonyabb **digitális önbizalommal** rendelkeznek. Ez korlátozza részvételüket az **online tanulásban** és az **álláskeresésben** (IAB, 2024).

2.4 Munkaerőpiaci helyzet és akadályok

A **munkaerőpiachoz való hozzáférést** hivatalosan szinte minden **ideiglenes védelemben** részesülő ukrán menekült számára biztosították. 2024 végére az EU-ban élő munkaképes korú ukránok körülbelül 55%-a foglalkoztatott volt vagy állást keresett (Eurostat, 2024). Ez az arány a korábbi menekültcsoportokhoz képest figyelemre méltó. A **foglalkoztatás minősége** azonban továbbra is központi kérdés.

A legtöbb munkahely az alacsonyabb bérű szolgáltatási szektorokban található. Ilyen például a vendéglátás, a takarítás, a logisztika és a gondozás. A személyi szolgáltatásokban és a gondozási területen különösen magas a **nők** aránya. Ez akkor is jellemző, ha az érintettek egyetemi diplomával rendelkeznek.

A főbb **munkaerőpiaci akadályok** a következők:

- a **nyelvtudás hiánya**, amely megnehezíti a képzett szakmákba való belépést;
- a **képesítések elismerésének** lassúsága és az országonként eltérő eljárások;

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

- a korlátozott **gyermekgondozási** és közlekedési lehetőségek, különösen a nagyvárosokon kívül;
- az információhiány a képzésekről, az álláslehetőségekről és a **vállalkozói támogatásokról**;
- a munkáltatók bizonytalansága a menekültek jogállásával és munkavállalási lehetőségeivel kapcsolatban.

Az **alulfoglalkoztatottság** csökkenti a jövedelmi biztonságot. Németországban például az ukrán munkavállalók havi medián jövedelme 2024-ben 35%-kal alacsonyabb volt az országos átlagnál (IAB, 2024). Sokan ideiglenes vagy részmunkaidős munkákkal egészítik ki jövedelmüket. Közben nyelvtanfolyamokon vagy **átképzési programokban** is részt vesznek.

A **vállalkozói tevékenység** ugyanakkor ígéretes lehetőséget jelent. Lengyelországban, Litvániában és Csehországban több ezer, ukránok által alapított kisvállalkozást regisztráltak. Ezeket főként nők hozták létre a kiskereskedelem, a szépségápolás és a digitális szolgáltatások területén (OECD, 2024). Ezek a vállalkozások azonban gyakran szembesülnek **hitelkorlátokkal** és a személyre szabott **mentorálás** hiányával.

2.5 Pszichoszociális tényezők, családi kapcsolatok és társadalmi beilleszkedés

A menekülés, az erőszak megtapasztalása és a háborús trauma jelentős **pszichológiai terhet** jelent az **ukrán menekültek** számára. Az UN Women és az UNHCR (2023) felmérései szerint a válaszadók több mint 60%-a tapasztalt **szorongást** vagy **stresszt**. Ennek fő okai a családtól való elszakadás, a pénzügyi bizonytalanság, valamint a hazatérés lehetőségével kapcsolatos bizonytalanság voltak. Sokak számára az is kérdés, hogy milyen otthonba térhetnének vissza.

A **depressziós tünetek** legmagasabb arányát az egyedülálló anyák és az idősebb menekültek körében mérték. Ez is azt mutatja, hogy a **mentális egészség** és a **pszichoszociális támogatás** közvetlenül kapcsolódik az integráció sikeréhez.

A befogadó országok között nagy különbségek vannak a **pszichoszociális támogatáshoz való hozzáférésben**. Lengyelországban és Németországban

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

kiterjedtebb önkormányzati tanácsadási programok működnek. Sok déli és keleti régióban azonban a támogatás főként rövid távú civil projektekre épül. Az ukrán közösségekben emellett gyakran erős a **mentálhigiénés szolgáltatásokkal** kapcsolatos kulturális megbélyegzés. Ez tovább csökkentheti a szolgáltatások igénybevételét.

Az **integrációs eredményeket** jelentősen befolyásolja az is, hogy van-e már jelen ukrán **diaszpóra** a befogadó országban. Ez különösen Közép- és Kelet-Európában fontos tényező. Lengyelországban, Olaszországban, Csehországban és Németországban már a háború előtt is jelentősebb ukrán közösségek éltek. Ezek a közösségek fontos támogatást nyújtanak az újonnan érkezőknek.

A diaszpóra többféle módon segíthet. Támogatást adhat informális **állásközvetítéssel**, **nyelvi közvetítéssel**, lakhatási segítséggel és érzelmi támogatással. Gyakran hídként működik a hivatalos intézmények és a menekült nők között. Ez megkönnyíti az eligazodást az ismeretlen bürokratikus és munkaerőpiaci rendszerekben.

Ugyanakkor a diaszpórába való beilleszkedés önmagában nem elég a sikeres **társadalmi-gazdasági integrációhoz**. A szélesebb közösségi beilleszkedés továbbra is egyenetlen. Az ukrán menekültek általában pozitív fogadtatásról és kézzelfogható támogatásról számolnak be a befogadó országokban. A **nyelvi akadályok** azonban gyakran korlátozzák a mélyebb kapcsolatokat a helyi közösségekkel.

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

3. Kontextuselemzés

3.1 Gazdasági kontextus és munkaerő-piaci helyzet

Az Ukrajnából érkező **menekültek** és **migránsok** nem ideális európai gazdasági helyzetbe érkeztek. Ez az időszak egy bizonytalan **makrogazdasági környezettel** esett egybe. Európa ekkor még a pandémia utáni helyreállás időszakában volt. Emellett az energiapiaci zavarok és az infláció is erősen hatottak a gazdaságra. 2023–2024-ben az EU GDP-növekedése 1,4%-ra lassult, miközben az infláció több tagállamban 5% felett maradt (Eurostat, 2024).

Ugyanakkor a **munkaerőpiaci integráció** szempontjából voltak kedvező feltételek is. Több ágazatban munkaerőhiány jelentkezett, és ez ma is több területen érzékelhető. Ilyen ágazat például az **egészségügy**, az **oktatás**, az **építőipar** és a **vendéglátás**. Ezek részben illeszkednek sok **ukrán menekült** korábbi képzettségéhez és szakmai tapasztalatához (OECD, 2024).

Az EU munkaerőpiacán tehát valódi munkaerőigény volt. A menekültek gyors és jó minőségű foglalkoztatását azonban több tényező is korlátozta. Ilyenek voltak a **strukturális eltérések**, az intézményi lassúság, a nyelvi akadályok és a **képesítések elismerésének** nehézségei. Az EU keleti tagállamai, például Lengyelország, Csehország és a balti országok, főként alacsonyabb vagy közepes képzettséget igénylő ágazatokban tudtak munkát kínálni. A nyugat- és dél-európai gazdaságok többféle lehetőséget nyújtottak, de gyakran magasabb szintű **nyelvtudást** és hivatalosan elismert képesítéseket vártak el (IOM, 2024).

Gazdasági szempontból a több millió menekült érkezése egyszerre jelentett **munkaerő-kínálati változást** és fogyasztásösztönző hatást. Az Európai Bizottság (2024) becslése szerint az **ukrán menekültek** 2023-ban a **munkaerőpiaci részvételük** és a belföldi kereslet növelése révén 0,2–0,4%-kal járultak hozzá a GDP növekedéséhez.

3.2 Az integráció szakpolitikai keretei

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

Európai szinten az **ideiglenes védelemről szóló irányelv** 2022. márciusi aktiválása azonnali jogi védelmet adott az Ukrajnából érkezőknek. Ez biztosította a tartózkodáshoz, az oktatáshoz és a **munkaerőpiachoz való hozzáférés** alapját. Az irányelv fontos mérföldkő volt az EU **migrációs irányításában**, mert példátlan egységet és szolidaritást mutatott.

A végrehajtás azonban továbbra is tagállami szinten történik. Ez azt jelenti, hogy a konkrét **integrációs intézkedésekről** az egyes országok dönthetnek. Emiatt a gyakorlat országonként jelentősen eltér.

Az **EU integrációs és befogadási cselekvési terve** (2021–2027) kiegészíti az ideiglenes védelem rendszerét. Kiemeli a **foglalkoztatáshoz**, az **oktatáshoz**, az egészségügyi ellátáshoz és a lakhatáshoz való egyenlő hozzáférés fontosságát. Emellett ösztönzi a helyi önkormányzatok, a civil társadalom és a munkáltatók közötti **partnerségeket**. Ezek a **SIMPLE projekt** logikai modelljében is központi szerepet kapnak.

Az **európai szociális jogok pillérére** épülő cselekvési terv szintén megerősíti a **társadalmi befogadás** szerepét a fenntartható növekedésben. A menekültek képesítéseinek elismeréséről szóló 2023-as tanácsi ajánlás pedig az adminisztratív eljárások egyszerűsítését célozza.

Stratégiai szinten ezek a keretek támogató környezetet teremtenek. Ugyanakkor nem minden elemük kötelező erejű. A fő hiányosság a **finanszírozási források összehangolásában** látható. Az **AMIF**, az **ESF+** és az **Interreg** különböző mechanizmusai sokszor párhuzamosan működnek, vagy részben átfedik egymást. Emiatt bár sok **innovatív pilot projekt** létezik, ezek **kiterjesztése** és **intézményesítése** továbbra is gyenge.

Nemzeti és helyi szinten a végrehajtás nagyon eltérő képet mutat. Lengyelország a gyors **munkaerőpiaci belépést** helyezte előtérbe. A menekültek már a regisztráció után munkába állhattak. A hosszabb távú **integrációs intézkedések**, például a nyelvtanfolyamok vagy a szakmai átképzések azonban kevésbé fejlettek.

Németország az **ukrán menekülteket** a már meglévő menekültügyi támogatási rendszerbe illesztette be. Ez hozzáférést biztosított a **szakképzéshez** és az

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

állásközvetítő szolgáltatásokhoz. Ugyanakkor a szociális ellátások igénybevételéhez több bürokratikus lépésre van szükség.

Olaszország és Spanyolország inkább **decentralizált modelleket** alkalmazott. Ezekben nagyobb szerepet kaptak a regionális kormányzatok és a civil szervezetek. Ez rugalmasabb megoldásokat tett lehetővé, de a szolgáltatások minősége területenként eltérő lett.

A helyi önkormányzatok sok országban az **integráció operatív gerincét** adják. Ők kezelik a lakhatással, az iskoláztatással és a közösségi kezdeményezésekkel kapcsolatos feladatok jelentős részét. Kapacitásaik azonban sokszor projektalapú uniós finanszírozástól függenek. Ez korlátozza a folytonosságot a támogatási időszak lezárulta után.

Összességében a szakpolitikai környezet **széttagolt, de rugalmas**. Az első védelmi intézkedések erősek voltak, de a tartós **társadalmi-gazdasági befogadás** felé vezető utak továbbra is egyenetlenek.

3.3 Oktatás, képzés és készségfejlesztés

A 2. fejezet bemutatta az **ukrán célcsoport** oktatási és képzettségi jellemzőit. Ezeket a képesítéseket a legtöbben még Ukrajnában szerezték. Ahhoz azonban, hogy a befogadó országok **gazdasági ökoszisztémáiban** is előre tudjanak lépni, további támogatásra van szükségük.

Ebben fontos szerepe lehet az **oktatási**, **képzési** és **egész életen át tartó tanulási rendszereknek**. Ezek akkor tudnak valódi segítséget nyújtani, ha hozzáférést biztosítanak a képzésekhez, a **nyelvtanuláshoz** és a **képesítések elismeréséhez**. Ha ez nem valósul meg, az ukrán migránsok és menekültek nehezebben jutnak stabil munkához vagy **vállalkozói lehetőségekhez**.

A legtöbb befogadó ország kínál államilag finanszírozott nyelvi és **integrációs tanfolyamokat**. Ezek lefedettsége és időtartama azonban eltérő. Németország és Ausztria kiterjedt nyelvi modulokat biztosít a nemzeti integrációs programok keretében. Lengyelországban és Magyarországon ezzel szemben nagyobb szerep jut a **civil szervezeteknek**. Az Eurofound (2024) szerint 2024 végéig az EU-ban élő

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

munkaképes korú ukránoknak csak körülbelül 45%-a végzett el legalább egy formális képzést.

A **szakképzési intézmények** szerepe egyre fontosabb. Azok az országok, amelyek fejlett **duális képzési rendszerekkel** rendelkeznek, jobban tudták a menekülteket a készségeikhez illeszkedő képzésekbe irányítani. Ilyen például Németország, Ausztria és Csehország.

A **digitális oktatási eszközök** szintén új lehetőségeket nyitottak. Ilyen például az EU **Digitális Készségek és Munkahelyek Platformja**, valamint több nemzeti e-tanulási program. Ezek azonban csak akkor működnek jól, ha a résztvevők rendelkeznek megfelelő **digitális írástudással** és hozzáférnek a szükséges digitális infrastruktúrához. Ez különösen az **idősebb felnőttek** számára jelenthet akadályt. Számukra a személyes vagy vegyes, azaz **blended learning** típusú tanulási formák lehetnek hatékonyabbak.

A **képesítések** és a **korábban megszerzett tudás elismerése** továbbra sem egységes az EU-ban. Erre gyakran az RPL, vagyis a **Recognition of Prior Learning** kifejezést használják. Néhány tagállam gyorsított eljárásokat vezetett be az ukrán tanárok, egészségügyi dolgozók és mérnökök számára. Ezek főként olyan területeken jelentek meg, ahol súlyos munkaerőhiány volt.

Számos szakma azonban továbbra is szabályozott. Ezekben az esetekben a képesítések elismerése hosszadalmas egyenértékűségi vizsgálatot igényel. Egy uniós szinten jobban összehangolt megközelítés jelentősen javíthatná az **integrációs folyamatot** (Európai Bizottság, 2024).

3.4 Munkáltatók és a magánszektor szerepe

A **munkáltatók bevonása** az integráció egyik kulcsfontosságú, de gyakran kevésbé vizsgált területe. Az Európai Képzési Alapítvány (2024) felmérései szerint a közép- és kelet-európai **kis- és középvállalkozások** nyitottak az ukránok foglalkoztatására. Ugyanakkor sok esetben hiányoznak a gyakorlati útmutatások. A munkáltatóknak több információra lenne szükségük a jogi keretekről, a **sokszínűség kezeléséről** és a **továbbképzési programokról**.

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

A **vállalati társadalmi felelősségvállalási** kezdeményezések fontos szerepet játszottak az erőforrások mozgósításában. Több nagyvállalat indított célzott foglalkoztatási programokat a kiskereskedelem, az informatika és a gyártás területén. Ezek gyakran összekapcsolják a **képzést** és a **mentorálást**. Példaként említhető az IKEA lengyelországi „Work and Learn" programja, valamint a Google „Grow with Ukraine" digitális képzései.

Ezek a kezdeményezések azonban főként a nagyobb városi központokban érhetők el. Emellett gyakran szükség van a közintézményekkel való koordinációra is.

A **magánszektor** tartós részvételét több tényező is nehezíti. Ilyen az **ideiglenes védelem** időtartamával kapcsolatos adminisztratív bizonytalanság. Problémát jelent az is, hogy kevés az adózási vagy támogatási ösztönző a menekültek foglalkoztatására. Emellett sok munkáltató nincs tisztában azzal, milyen készségek és tapasztalatok rejlenek az **ukrán menekültekben**.

A strukturált **együttműködési csatornák** sokat javíthatnának ezen a helyzeten. Ilyenek lehetnek például a helyi **foglalkoztatási paktumok** vagy a regionális **innovációs ökoszisztémák**. Ezek javítják az információáramlást, és segítik, hogy a menekültek készségei jobban illeszkedjenek a munkáltatók igényeihez.

3.5 Intézményi ökoszisztémák

Az **integráció** nem egyetlen szereplő feladata. Olyan **együttműködési ökoszisztémákban** valósul meg, amelyek összekapcsolják a közszférát, a magánszektort, a tudományos szereplőket és a civil társadalmat. Ezt nevezzük **négyes spirál modellnek** (Carayannis és Campbell, 2021). A gyakorlatban azonban ezeknek az ökoszisztémáknak az érettsége és sűrűsége Európában nagyon eltérő.

Közép- és Kelet-Európában a menekültek támogatásához kapcsolódó innovációk jelentős része a **civil társadalmi hálózatokból** indult ki. A civil szervezetek és közösségi központok sokszor pótolják az állami vagy önkormányzati rendszerek hiányosságait. Tanácsadást, **nyelvoktatást** és munkahely-közvetítést biztosítanak. Fenntarthatóságuk azonban gyakran rövid távú uniós vagy donori finanszírozástól függ.

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

Észak- és Nyugat-Európában ezzel szemben erősebbek az **intézményesített partnerségek**. Ezekben a helyi önkormányzatok, a kereskedelmi kamarák, az egyetemek és más szereplők szervezettebben működnek együtt.

A különböző országok és intézményi környezetek közötti **tudásátadás** továbbra is korlátozott. A Horizon és Interreg projektek, például a SIREE, a FORWORK és a DREAM értékelései is rámutattak erre. Sok pilot tevékenység úgy zárul le, hogy a tanulságok nem épülnek be a főáramú rendszerekbe. Ez gyenge **skálázási mechanizmusokra** utal.

A helyzetet tovább nehezíti, hogy kevés a tanulást és adatmegosztást támogató nemzeti koordinációs platform. Ez tovább erősíti a széttagoltságot (IOM, 2020; Eurofound, 2024).

Az **intézményi ökoszisztémák** fontos kihívása az érintett szereplők kifáradása is. Sok intézményt és szakmai szereplőt egyszerre több oldalról keresnek meg. Emiatt az új kezdeményezések gyakran nehezen találnak elegendő partnert és támogatást. Ez az **érintett szereplők kiégéséhez** vagy csökkenő aktivitásához vezethet.

3.6 Társadalmi innovációs ökoszisztémák

Az **ukrán menekültek** érkezése erős ösztönzőként hatott a **társadalmi innovációra** Európában. Felgyorsította az új megoldások kipróbálását a szolgáltatásnyújtás, a **digitális befogadás** és a partnerségi modellek terén.

Ebben az összefüggésben a **társadalmi innováció** olyan új társadalmi gyakorlatokat jelent, amelyek jobban képesek válaszolni a társadalmi szükségletekre, mint a meglévő megoldások. Emellett új társadalmi kapcsolatokat és együttműködési formákat is létrehoznak (Murray et al., 2010).

2022 és 2025 között számos kezdeményezés indult a közszférában és a civil társadalomban is. Ezek közé tartoznak például a **hibrid tanulási platformok**, amelyek nyelvi és szakmai képzéseket kínálnak. Ilyen kezdeményezés például a „UA Talents” vagy a „Learning Passport for Ukraine”. Ezek az e-tanulást gyakran személyes mentorálással kapcsolják össze.

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

Több országban, például Lengyelországban, Németországban és Csehországban **közösségi központok** is létrejöttek. Ezek egy helyen kínálnak **foglalkoztatási tanácsadást**, közösségi vagy közös munkatereket és **pszichoszociális támogatást**.

Emellett megjelentek ukrán nők által alapított **szociális vállalkozások** és szövetkezetek is. Ezek gyakran a kézművesség, a vendéglátás vagy a digitális tervezés területén működnek. Több esetben **mikrofinanszírozási programok** vagy ESF+ által támogatott akcelerátorok segítették őket (OECD, 2024).

Ezekben a gyakorlatokban három közös elem figyelhető meg. Az első az **alkalmazkodóképesség**. A második az érintett szereplők sokszínűsége. A harmadik a **digitális eszközök** használata. Ugyanakkor a legtöbb kezdeményezés helyi szinten marad, és csak rövid ideig működik. Ez jól mutatja az európai innovációs ökoszisztéma projektalapú finanszírozási logikáját.

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság (EESC, 2024) értékelése szerint a **társadalmi innovációban** rejlő lehetőségek jelentős része továbbra is kihasználatlan. Ennek oka a hatékony **skálázási** és **szakpolitikai beépítési mechanizmusok** hiánya.

Az ukrajnai válság ezért egyszerre mutatta meg az európai **társadalmi innovációs környezet** erejét és törékenységét. A civil társadalmi szereplők gyorsan tudnak reagálni az új szükségletekre. Tartós hatás azonban csak akkor érhető el, ha ezek a megoldások intézményesen is beágyazódnak. Ez történhet például önkormányzati stratégiákon vagy nemzeti **foglalkoztatási kereteken** keresztül.

4. Foglalkoztathatóság és készségek

4.1 A munkaerőpiacra való belépés jellemzői

Az **ukrán menekültek** foglalkoztatási útja az Európai Unióban kettős képet mutat. Sok esetben viszonylag gyors volt a **munkaerőpiacra való belépés**, ezt azonban

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

gyakran **strukturális megtorpanás** követte. Vagyis sokan hamar munkát találtak, de nem feltétlenül a képzettségüknek megfelelő munkakörben.

Az **ukrán nők** munkaerőpiaci belépése egyszerre mutat biztató eredményeket és jelentős késedelmeket. Sommerfeld (2023) rámutat, hogy a menedékkérők és a védelemre jogosult személyek általában lassabban férnek hozzá a munkaerőpiachoz, mint a munkaerő-migránsok. Az ukrán menekültek esetében azonban több ország gyorsabb utat biztosított. Lengyelországban, Németországban és Csehországban a gyorsított regisztrációs eljárások és az **ideiglenes védelem** lehetővé tették a legális foglalkoztatáshoz való viszonylag gyors hozzáférést.

Ennek ellenére a **foglalkoztatási arány** továbbra is alacsonyabb a kisgyermekes nők és azok körében, akiknek nincs meglévő **társadalmi hálózatuk**. Ez eltér a 2015 körüli, inkább férfiak által dominált migrációs hullámoktól. Akkor az integrációs pályák gyakran a befogadási rendszerekben való elhelyezéstől és a menekültügyi eljárások kimenetelétől függtek.

A Nemzetközi Migrációs Szervezet (IOM, 2024) adatai szerint a munkaképes korú ukránok mintegy 60–70%-a már az érkezést követő hat hónapon belül munkát keresett. Ezt az **ideiglenes védelemről szóló irányelv** alapján biztosított azonnali **munkaerőpiaci hozzáférés** is segítette. Az Eurofound (2024) adatai ugyanakkor azt mutatják, hogy ezeknek a munkahelyeknek a többsége nem illeszkedik a munkavállalók képzettségi szintjéhez. Az ukrán nők 58%-a felsőfokú végzettséggel rendelkezik, de csak 21%-uk dolgozik szakképzett munkakörben.

Ez a helyzet több strukturális problémára utal. Ilyen a **készségek elismerésének** hiánya, a **nyelvi akadályok** és a korlátozott **társadalmi tőke**. Közép- és Kelet-Európában az ukrán menekültek főként a gyártásban, a vendéglátásban, a logisztikában és a háztartási szolgáltatásokban helyezkedtek el. Nyugat- és Észak-Európában többen találtak munkát az oktatásban, az egészségügyben és az IKT-területeken (OECD, 2024).

A **nyelvtanulás** kulcsfontosságú tényező. A befogadó ország nyelvének ismerete közvetlenül összefügg a foglalkoztatás minőségével és stabilitásával (Európai Képzési Alapítvány, 2023).

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

Az adatok jelentős **nemek közötti különbségeket** is mutatnak. Az EU-27-ben az ideiglenes védelem alatt álló ukrán férfiak foglalkoztatási rátája körülbelül 12 százalékponttal magasabb, mint a nőké (IOM, 2024). Ez a különbség az életkor előrehaladtával tovább nő. Az 50 év feletti nők egyszerre szembesülnek **életkor szerinti diszkriminációval** és a képesítéseik leértékelődésével.

Sok nő informális vagy rugalmas munkát vállal, hogy össze tudja egyeztetni a munkát a **gondozási feladatokkal**. Ez azonban gyakran bizonytalan jövedelemhez és korlátozott társadalombiztosítási védelemhez vezet.

A korai munkába állás segítheti a **társadalmi befogadást**, de kockázatokat is hordoz. Ha nem kapcsolódik hozzá **átképzés** és **karrierfejlesztés**, akkor megerősítheti a szakmai leértékelődést. Ez a mintázat a korábbi migrációs hullámokból is ismert, de az ukrán menekültek esetében a rövid távú jogi és pénzügyi bizonytalanság még erősebbé teheti.

4.2 Készségek és oktatás

A korábbi migrációs hullámokhoz képest az **ukrán menekült nők** viszonylag erős **humán tőkével** rendelkeznek. Iskolai végzettségük általában magasabb, mint több más közelmúltbeli menekültcsoporté, például a szíriai vagy afgán menekülteké. Emellett sokan közepes jövedelmű gazdaságban szerzett munkatapasztalattal érkeztek.

Az Eurostat (2024) adatai szerint az ukrán menekültek 63%-a rendelkezik közép- vagy felsőfokú végzettséggel. Sokan az oktatás, az egészségügy, a mérnöki területek és az informatika világából érkeztek. A legújabb IZA-tanulmányok szerint emiatt több szempontból inkább az EU-n belüli migránsokhoz hasonlíthatók, mint a korábbi harmadik országbeli menekültcsoportokhoz (Bratsberg et al., 2022; Kahanec és Guzi, 2022). Platonova és Urso (2012) szintén azt mutatta ki, hogy az ukrán nők nagyobb arányban rendelkeznek közép- vagy felsőfokú végzettséggel, mint a harmadik országbeli állampolgárok átlaga.

Ennek ellenére három fontos akadály továbbra is fennáll.

1. Az első a **képesítések elismerése**. A diplomák és szakmai képesítések hivatalos elfogadása továbbra is időigényes, és az EU-országok között nem

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

egységes. Bár a Tanács ajánlása (2023/C 115/01) rugalmasabb megközelítéseket ösztönöz, a végrehajtás országonként eltér. Emiatt több ezer képzett tanár, orvos és mérnök marad **alulfoglalkoztatott**.

2. A második a **nyelvtudás**. Az angol nyelv ismerete sok ukrán menekült körében viszonylag erős lehet, de a befogadó ország nyelvének ismerete gyakran nem elegendő a szakmai munkakörökhöz. Ez különösen igaz az egészségügyre és az oktatásra. A nyelvtanulási helyzet ugyanakkor sok tényezőtől függ. Számít, hogy az érintettek milyen idegen nyelvet tanultak korábban, például angolt, németet vagy spanyolt. Az is fontos, mennyire hasonlít egymásra az ukrán és a befogadó ország nyelve. A lengyel és az ukrán közötti közelség például segítheti a beilleszkedést.
3. A harmadik akadály a **készségek és a piaci igények közötti eltérés**, valamint a **digitális szakadék**. Egyes ágazatokban, például a digitális szolgáltatásokban és a STEM-területeken nő a kereslet. Az idősebb menekültek és az IKT-területen kívül dolgozó nők azonban gyakran nem rendelkeznek naprakész **digitális kompetenciákkal** (Európai Bizottság, 2024).

Ezekre a problémákra több tagállam is indított gyorsított **átképzési programokat**. Ilyen például Lengyelország „Fast Track for Teachers" programja vagy Németország „Healthcare Bridging Courses" kezdeményezése. A lefedettség azonban továbbra is korlátozott. Az Európai Képzési Alapítvány (2024) szerint az ukrán szakemberek kevesebb mint 15%-a tudta sikeresen elismertetni a képesítését.

Mindez azt mutatja, hogy az **iskolai végzettség** önmagában nem garantálja a **foglalkoztathatóságot**. Szükség van célzott képzésekre, **nyelvtanulásra** és a **munkáltatók bevonására** is.

4.3 Vállalkozás és önfoglalkoztatás mint beilleszkedési lehetőség

A **vállalkozás** fontos alternatívát jelenthet azoknak a menekülteknek, akik strukturális **munkaerőpiaci akadályokkal** szembesülnek. Az **önfoglalkoztatás** és a kisvállalkozások indítása a **társadalmi-gazdasági integráció** egyik lehetséges útja lehet.

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

Az ukránok erős **vállalkozói potenciállal** rendelkeznek. A háború előtt Ukrajnában a kisvállalkozások mintegy 46%-a női tulajdonban volt. Ez az egyik legmagasabb arány Európában (Világbank, 2021). Ez a vállalkozói háttér segítheti az ukrán nők sikeres vállalkozóvá válását a befogadó országokban is.

Az EU-ban több kezdeményezés is ennek a potenciálnak a támogatására indult. Lengyelországban, Litvániában és Németországban **mikrohitelprogramok** és **üzleti inkubátorok** segítették az ukrán menekülteket kisvállalkozások indításában. Ezeket gyakran az ESF+ vagy az Interreg társfinanszírozta. A vállalkozások főként a vendéglátás, a digitális szolgáltatások és a kézművesség területén jelentek meg.

A **Női Vállalkozók Balti-tengeri Kezdeményezése** (BSI4Women) például **mentorálást**, hálózatokhoz való hozzáférést és **pénzügyi ismereteket** biztosít menekült nők számára. Ez a modell hatékonynak bizonyult a készségek aktiválásában és az önbizalom erősítésében.

A vállalkozóvá válást ugyanakkor több strukturális akadály is nehezíti.

Az egyik a jogbizonytalanság, amely az **ideiglenes védelmi státuszhoz** kapcsolódik. Ez korlátozhatja a hitelhez jutást és a hosszú távú bérleti szerződések megkötését.

A másik a bonyolult **vállalkozásindítási és regisztrációs eljárások** rendszere. Sok újonnan érkező nem ismeri a helyi jogi és adminisztratív kereteket, ami visszatarthatja őket a vállalkozásindítástól.

A harmadik akadály a **gondozási feladatok** terhe. Sok menekült nő gyermekekről, idős rokonokról vagy mindkettőről gondoskodik. A **gyermekgondozási** és idősgondozási szolgáltatásokhoz való korlátozott hozzáférés emiatt jelentősen csökkentheti a női vállalkozói potenciált. Az üzleti inkubátorok ritkán biztosítanak családbarát infrastruktúrát (UNHCR, 2024).

Mindezek ellenére a kis léptékű **vállalkozói tevékenység** jelentős **társadalmi tőkét** és önállóságot teremthet. A menekült női vállalkozók gyakran közösségi összekötő szerepet is betöltenek. Segíthetik más menekültek foglalkoztatását, és helyi szinten új **társadalmi innovációs** megoldásokat indíthatnak el.

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

Ezért fontos, hogy a vállalkozói elemek bekerüljenek a szélesebb **foglalkoztathatósági stratégiákba**. Ilyen elemek lehetnek a **mentorálás**, a kooperatív modellek és a finanszírozáshoz való hozzáférés. Ezek együtt jelentős átalakító potenciált hordoznak.

4.4 Élethosszig tartó tanulás és digitális készségek

A 2020-as évek európai gazdaságai és társadalmai egyre erősebben támaszkodnak a **digitális ökoszisztémákra**. Emiatt a **digitális írástudás** a **foglalkoztathatóság** egyik kulcsfontosságú tényezőjévé vált.

Sok fiatalabb ukrán erős IKT-készségekkel rendelkezik. Az **idősebb felnőttek** azonban gyakran lemaradnak ezen a területen. Az Európai Digitális Gazdaság és Társadalom Index (DESI, 2024) becslése szerint az ukrán felnőttek 37%-a nem éri el az alapvető **digitális készségek** szintjét.

Erre válaszul több európai kezdeményezés beépítette a **digitális továbbképzést** a menekülteknek szóló képzési programokba. Az észtországi „Digital Ukraine Hub" például kétnyelvű online tanfolyamokat kínál irodai szoftverek, e-kereskedelem és kiberbiztonság témákban. Az EU által finanszírozott „Women Online" projekt digitális marketingképzést nyújt menekült női vállalkozóknak. Spanyolországban és Olaszországban pedig civil szervezetek építettek **digitális írástudási modulokat** a nyelvi és integrációs tanfolyamokba.

A **digitális kompetencia** nemcsak a foglalkoztatást segíti. Válsághelyzetben a **rezilienciát** is erősíti. A digitális készségek lehetővé teszik, hogy a menekültek kapcsolatban maradjanak közösségeikkel, hozzáférjenek a távmunkához, részt vegyenek az **online tanulásban**, és használni tudják az **e-kormányzati** vagy **e-egészségügyi szolgáltatásokat**.

Fontos azonban, hogy a digitális képzések a tényleges munkaerőpiaci kereslethez igazodjanak. Azok a programok érik el a legjobb munkahelymegtartási eredményeket, amelyek a **soft készségeket**, a szakképzési modulokat és a **munkáltatói partnerségeket** is összekapcsolják (OECD, 2024).

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

4.5 A rezilienciát és alkalmazkodást segítő készségek

A menekültek jövőbeli munkavállalási esélyei nagyban függnek az **adaptív** és **transzverzális kompetenciáktól**. Ide tartozik a **kommunikáció**, a **csapatmunka**, a kulturális tudatosság és a **vállalkozói gondolkodásmód**. Az ILO (2023) ezeket **reziliencia-készségeknek** nevezi. Ezek elengedhetetlenek ahhoz, hogy az érintettek dinamikusan változó munkaerőpiacokon is boldogulni tudjanak.

Az ukrán menekültek sok esetben már bizonyították magas **alkalmazkodóképességüket**. Rendkívüli nyomás alatt kellett újraszervezniük családi életüket, szakmai pályájukat és társadalmi kapcsolataikat. Ez azt mutatja, hogy megfelelően felépített és jól célzott képzési programokkal tovább erősíthető mind a **foglalkoztathatóságuk**, mind az **innovációs potenciáljuk**.

Fontos, hogy a **továbbképzési kezdeményezések** ne csak szakmai ismereteket adjanak. Építsenek a rezilienciára is. Kapcsolják össze a szakmai kompetenciákat a személyes kezdeményezőkészséggel, a problémamegoldással és a vezetői készségekkel.

Ez a megközelítés nemcsak az egyéni **foglalkoztathatóságot** javítja. Hozzájárulhat a befogadó közösségek **társadalmi innovációs képességének** erősítéséhez is.

4.6 Kilátások

Az **ukrán menekültek** foglalkoztathatósági helyzete egyszerre ígéretes és bizonytalan. A csoport erős **humán tőkével** és jelentős motivációval rendelkezik. Ezt azonban rendszerszintű eltérések, bürokratikus merevség és **nemi alapú korlátok** gyengítik.

A hatékony megoldásoknak három pillérre kell épülniük.

Az első a **humán tőke aktiválása**. Ehhez célzott **átképzésre**, valamint digitális és nyelvi képzésekre van szükség.

A második az **inkluzív ökoszisztémák** kialakítása. Ezek összekötik a munkáltatókat, a civil szervezeteket, az önkormányzatokat és az oktatási szolgáltatókat.

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

A harmadik a **felhatalmazási keretek** erősítése. Ezek támogatják a **vállalkozói gondolkodást**, a mentorálást és az önálló döntéshozatalt.

A jövőbeli beavatkozásoknak a **fenntarthatóságot** is kiemelten kell kezelniük. Fontos, hogy a pilot programok tartós intézményi megoldásokká váljanak. Az is lényeges, hogy a menekültek szakmai előrelépése ne ragadjon meg a belépő szintű munkaköröknél.

Európa akkor tudja az **ideiglenes védelmet** hosszú távú **társadalmi és gazdasági hozzájárulássá** alakítani, ha a készségfejlesztést összekapcsolja a szakpolitikai, finanszírozási és koordinációs reformokkal.

5. Következtetések és politikai következmények

5.1 Áttekintés

Ahogy az előző fejezetek bemutatták, Európa válasza az **ukrán menekültválságra** egyszerre volt gyors és széttagolt. Az **ideiglenes védelemről szóló irányelv** rövid időn belül példátlan jogi hozzáférést biztosított az Ukrajnából érkezők számára. Ez kiterjedt a **munkaerőpiacra**, a tartózkodásra és a **szociális szolgáltatásokra** is.

Ugyanakkor a hosszú távú **integráció** továbbra is sok akadályba ütközik. A nemzeti szakpolitikák eltérnek egymástól, a finanszírozási keretek nem mindig stabilak, és az **érintett szereplők közötti koordináció** sok esetben gyenge. Ezek a tényezők korlátozzák a tartós **társadalmi-gazdasági befogadást**.

Az **ukrán menekültek**, különösen a **nők** és az **idősebb felnőttek**, demográfiai és oktatási szempontból erős, de alulhasznosított csoportot alkotnak. Sokan rendelkeznek felsőfokú végzettséggel, szakmai tapasztalattal és digitális ismeretekkel. Ez éles ellentétben áll azzal, hogy a befogadó országokban sokan **foglalkozási visszalépést** tapasztalnak, vagy bizonytalan munkakörülmények között dolgoznak.

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

A foglalkoztatási hiány tehát nem elsősorban a készségek hiányából ered. Sokkal inkább az **intézményi**, **nyelvi** és **adminisztratív akadályok** okozzák. Ezek nehezítik, hogy a meglévő **humán tőke** találkozzon a munkaerőpiaci kereslettel.

A válság ugyanakkor új lehetőségeket is teremtett a **társadalmi innováció** számára. Számos új megoldás jelent meg a **foglalkoztatási támogatás**, a közösségi részvétel és a **digitális befogadás** területén. Európa több szempontból gyakorlati laboratóriummá vált, ahol új integrációs modelleket lehetett kipróbálni.

Ezek az erőfeszítések azonban többnyire helyi szinten maradtak, és gyakran projektalapon működtek. Ez megnehezíti a sikeres modellek **kiterjesztését** és más országokban vagy régiókban való alkalmazását. A stabil pénzügyi és szakpolitikai keretek hiánya miatt sok mikroszintű innováció nem tud rendszerszintű változássá válni.

5.2 Strukturális hiányosságok

Az európai **integrációs környezetben** három fő strukturális hiányosság emelhető ki.

Az első az **intézményi széttagoltság**. Az integrációs intézkedések minisztériumok, önkormányzatok, civil szervezetek és magánszereplők között oszlanak meg. Ezeknek a szereplőknek gyakran részben átfedő feladataik vannak, de az együttműködésük korlátozott. A **négyes spirál modell** – vagyis a kormányzat, a tudományos szféra, az üzleti szektor és a civil társadalom együttműködése – elméletben elfogadott. A gyakorlatban azonban ritkán valósul meg teljes mértékben. Ez gyengíti a stratégiai folytonosságot, és csökkenti az egyébként jól megtervezett kezdeményezések hatását.

A második hiányosság a **képesítések elismerésének** lassúsága és következetlensége. Az ukrán diplomák és szakmai tapasztalatok el nem ismerése továbbra is a társadalmi és szakmai előrelépés egyik legnagyobb akadálya. Még azokban az országokban is, ahol gyorsított eljárások működnek, az elismerés sokszor lassú és adminisztratív terhet jelent. Ez a **készségek pazarlásához** vezet. Különösen problémás ez az egészségügyben és az oktatásban, ahol nagy szükség lenne képzett munkaerőre.

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

A harmadik hiányosság a **finanszírozási fenntarthatóság** gyengesége. Az integrációs projektek nagy része rövid távú uniós vagy eseti donori finanszírozástól függ. Amikor a támogatási időszak lezárul, sok sikeres pilot projekt megszűnik. Ennek oka, hogy nem épülnek be a nemzeti vagy önkormányzati költségvetésekbe. A hosszabb távú integrációt támogató pénzügyi eszközök, például a forgóalapok vagy a társadalmi hatású kötvények, továbbra is ritkán jelennek meg.

Ezek a hiányosságok együtt korlátozzák a **skálázhatóságot**. A projektek gyakran innovatívak, de nem válnak intézményessé. A szereplők együttműködnek, de nem mindig hangolják össze a tevékenységeiket. A finanszírozók pedig támogatnak kezdeményezéseket, de nem mindig biztosítják azok hosszú távú fennmaradását.

5.3 A korábbi társadalmi innovációs gyakorlatok tanulságai

A fenti korlátok ellenére az ukrajnai válság fontos tanulságokat adott arról, hogyan segítheti a **társadalmi innováció** az **integrációt**.

Az egyik tanulság, hogy a **hibrid megvalósítási modellek** különösen hatékonyak lehetnek. Ezek az online és offline elemeket kapcsolják össze. Ilyen például a digitális képzés és a helyi mentorálás kombinációja. Ezek a modellek szélesebb körben érhetik el a résztvevőket, és jobb megtartási arányt eredményezhetnek.

A másik fontos elem az **ökoszisztéma-közvetítés**. Ebben a közvetítő szervezetek összekapcsolják a menekülteket a már meglévő szolgáltatókkal. Ez növeli a hatékonyságot, és segít elkerülni a párhuzamos munkát.

A harmadik tanulság a **részvételi alapú szolgáltatástervezés** jelentősége. Ha a menekültközösségeket bevonják a szolgáltatások kialakításába, a megoldások jobban illeszkednek a valós igényekhez. Így kulturálisan érzékenyebbek és felhasználóközpontúbbak lesznek.

A negyedik fontos tapasztalat a **szektorok közötti partnerségek** szerepe. Különösen a helyi önkormányzatok és a civil szervezetek közötti együttműködés bizonyult hasznosnak. Ezek a partnerségek rugalmasabb szolgáltatási ökoszisztémákat hozhatnak létre, amelyek gyorsabban tudnak reagálni a változó igényekre.

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

Ezek a jellemzők együtt egy második generációs **társadalmi innovációs modellt** rajzolnak ki. Ez már nemcsak kísérletezésről szól, hanem az **intézményi beépülés** felé mutat. A tapasztalatok azt mutatják, hogy erőforrás-korlátok mellett is növelhető a társadalmi hatás. Ehhez hálózati kormányzásra, **tudásmegosztásra** és digitálisan is skálázható megoldásokra van szükség.

Ahhoz azonban, hogy ezek a modellek tartósan működjenek, támogató szakpolitikai környezet kell. Szükség van egyértelműbb jogi keretekre a **menekült vállalkozók** számára. Fontos a finanszírozási folytonosság is. Emellett következetesebb nemzeti stratégiákra van szükség a **képesítések elismerése** és a **munkaerőpiaci átmenet** területén.

5.4 Szakpolitikai következtetések

Európai szinten a legfontosabb kihívás a **szakpolitikai koherencia**. Több eszköz is rendelkezésre áll, például az **AMIF**, az **ESF+**, az **Erasmus+**, az **Interreg** és a **Horizon Europe**. Ezek különböző területeket támogatnak, például a társadalmi segítségnyújtást, az oktatást, a szakpolitikai tanulást és a kutatást. Ugyanakkor eltérő adminisztratív logika szerint működnek.

A finanszírozási eszközök közötti erősebb koordináció növelhetné ezek hatását. Már egy közös vagy jobban összehangolt **monitoringrendszer** is sokat segíthetne. Emellett az Európai Bizottság támogathatná a **társadalmi innovációs megoldások** szélesebb körű beépítését is.

Fontos lenne, hogy a tagállamok a menekültek **integrációját** ne különálló területként kezeljék. Érdemes összekapcsolni a szélesebb **munkaerőpiaci**, **digitális átállási** és társadalmi befogadási politikákkal. Ez nemcsak a menekültközösségeknek lenne hasznos, hanem az európai gazdaság és társadalom egésze számára is.

Nemzeti szinten a reformoknak több területre kell összpontosítaniuk.

Elsőként egyszerűsíteni és gyorsítani kell a **képesítések elismerési eljárásait**. Ehhez kölcsönös elismerési megállapodásokra és ukrán szakemberekre szabott átmeneti programokra lenne szükség.

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

Másodszor be kell építeni a **nemek közötti egyenlőségre érzékeny intézkedéseket** az integrációs politikákba. Biztosítani kell, hogy a nők egyenlő eséllyel férjenek hozzá az **átképzéshez**, a **gyermekgondozáshoz** és a **vállalkozói támogatáshoz**.

Harmadszor ösztönözni kell az **önkormányzati innovációs laboratóriumok** létrehozását. Ezek közvetítő szerepet tölthetnek be a helyi önkormányzatok, a civil szervezetek és a magánszereplők között. Segíthetnek a sikeres kezdeményezések kipróbálásában és intézményesítésében.

Negyedszer érdemes erősíteni a **köz- és magánszféra közötti partnerségeket** a menekültek foglalkoztatása érdekében. A **vállalati társadalmi felelősségvállalás** keretei segíthetnek a képzések és szakmai gyakorlatok társfinanszírozásában.

Emellett indokolt lenne egy európai **integrációs gyakorlatokat összegző tudásbázis** létrehozása. Ez hasonlíthatna az Interreg vagy az EaSI adatbázisaihoz, de kifejezetten a menekültek **foglalkoztathatóságát** támogató **társadalmi innovációra** fókuszálna. Egy ilyen tudásbázis csökkentené a párhuzamos munkát. Segítené a bevált módszerek régiók közötti átvételét és **kiterjesztését** is.

5.5 Fenntartható és inkluzív integrációs modellek

Az elemzés egyik legfontosabb tanulsága, hogy az **integrációt** nem elszigetelt projektek sorozataként érdemes értelmezni. Sokkal inkább **innovációs ökoszisztémaként** kell kezelni. Ehhez hosszú távú jövőkép, több szereplő közötti együttműködés és rugalmas, **adaptív kormányzás** szükséges.

Egy **fenntartható integrációs modell** három pillérre épül.

Az első a **humán tőke**. A menekültek meglévő készségeit és oktatási hátterét jobban kell hasznosítani. Ehhez gyorsabb validációra, moduláris **átképzésre** és személyre szabott foglalkoztatási utakra van szükség.

A második az **ökoszisztéma-szintű együttműködés**. Erősíteni kell a kapcsolatokat a szakpolitikai szereplők, az oktatási intézmények, az üzleti szféra és a civil társadalom között. Ez támogatja a folyamatos **tudáscserét**, és csökkenti a párhuzamos munkát.

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

A harmadik a **pénzügyi és intézményi fenntarthatóság**. Az ad hoc projektfinanszírozás helyett többéves, teljesítményalapú beruházási keretekre lenne szükség. Ez lehetővé tenné, hogy a sikeres innovációk idővel állandó közszolgáltatásokká vagy tartósan működő helyi megoldásokká váljanak.

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

Hivatkozások

AIDA/ECRE. (2024). *Ideiglenes védelem Európában: A 2022–2024-es gyakorlati frissítések összeállítása*. Brüsszel: Európai Menekültügyi és Száműzöttek Tanácsa.

Bratsberg, B., Raaum, O. és Røed, K. (2022). Menekültmigráció és munkaerő-piaci integráció. *IZA World of Labor*.

Brzozowski, J., Cucculelli, M. és Surdej, A. (2019). Transznacionális kapcsolatok és a bevándorló vállalkozók teljesítménye: Tanulmány a lengyelországi ukrán vállalatokról. *IZA Discussion Paper No. 11905*.

Az Európai Unió Tanácsa. (2022). *A Tanács (EU) 2022/382 végrehajtási határozata az Ukrajnából érkező elüldözött személyek tömeges beáramlásának megállapításáról*.

Dustmann, C. és Glitz, A. (2011). Migráció és oktatás. *IZA Discussion Paper No. 6134*.

Európai Bizottság. (2020). *Integrációs és befogadási cselekvési terv 2021–2027* (COM(2020) 758 végleges). Brüsszel: Európai Bizottság.

Európai Bizottság. (2023). *Foglalkoztatási és szociális fejlemények Európában (ESDE) 2023: A munkaerőhiány és a készséghiány kezelése az EU-ban*. Brüsszel: Európai Bizottság.

Európai Bizottság. (2023). *A harmadik országbeli állampolgárok képesítéseinek elismeréséről szóló (EU) 2023/2611 tanácsi ajánlás*. Brüsszel: Európai Bizottság.

Európai Bizottság – DG HOME. (2025). *Ideiglenes védelem az Ukrajnából menekülők számára* (tájékoztató és szakpolitikai oldal). Brüsszel: Európai Bizottság.

Eurofound. (2024). *A migráció társadalmi hatásai: Az ukrán menekültek befogadásával és integrációjával kapcsolatos kihívások kezelése*. Luxemburg: Az Európai Unió Kiadóhivatala.

Eurostat. (2025). *Ideiglenes védelem az Ukrajnából menekülők számára – havi statisztikák* (Adatkód: migr_asytpsm). Luxemburg: Eurostat.

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

Gathmann, C. és Keller, N. (2019). Nyelvtudás és a bevándorlók készségeinek értékelése. *IZA vitaanyag, 13149. sz*.

IAB (Kosyakova, Y. és Brücker, H.). (2024). *Az ukrán menekültek munkaerő-piaci integrációja: bizonyítékok az európai országokból* (IAB kutatási jelentés 16/2024). Nürnberg: IAB.

ILO. (2023). *Készséghiány és a menekültpopulációk munkaerő-piaci részvétele Európában*. Genf: Nemzetközi Munkaügyi Szervezet.

IOM. (2020). *A migránsok befogadásának előmozdítása társadalmi innováció révén*. Genf: Nemzetközi Migrációs Szervezet.

IOM. (2024). *Az ukrán menekültek munkaerő-piaci integrációja: A 2023–2024-es monitoring legfontosabb eredményei*. Genf: Nemzetközi Migrációs Szervezet.

Kahanec, M. és Guzi, M. (2022). Az ukrán menekültek integrációja az EU munkaerőpiacain. *IZA Institute of Labor Economics vitaanyag*.

OECD. (2023). *Az ukrán menekültek kettős célú integrációja felé*. Párizs: OECD Publishing.

OECD. (2023). *Mit tudunk az ukrajnai menekültek készségeiről és a munkaerőpiacon elért korai eredményeiről* (Policy Brief). Párizs: OECD Publishing.

OECD. (2023). *OECD foglalkoztatási kilátások 2023*. Párizs: OECD Publishing.

OECD. (2023). *OECD Skills Outlook 2023*. Párizs: OECD Publishing.

Platonova, A. és Urso, G. (szerk.). (2012). *Az alacsonyabb képzettségű migránsok munkaerő-piaci befogadása az Európai Unióban*. Genf: IOM.

Ruhs, M., Tamas, K. és Palme, J. (szerk.). (2019). *A szakadékok áthidalása: A kutatás és a migrációval és integrációval kapcsolatos politikai viták összekapcsolása*. Oxford University Press.

Sommerfeld, K. (2023). *A migrációs politikák testreszabása a munkaerőhiány kezelése érdekében*. ZEW Policy Brief No. 05.

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

UN Women és CARE International. (2022). *Gyors nemi elemzés Ukrajnáról*. New York: UN Women.

UN Women Európa és Közép-Ázsia. (2024). *Gondoskodás a jövőről: A nők megélhetésének javítása és a gondozási szükségletek kielégítése az Ukrajna számára nemek közötti egyenlőséget figyelembe vevő helyreállítás érdekében*. Isztambul: UN Women ECA.

UNHCR. (2025). *Az ukrajnai helyzet – Operatív adatportál* (regionális áttekintés és menekültügyi reagálási tervek). Genf: UNHCR.

Világbank. (2023). *Nők, üzleti élet és jog 2023*. Washington, DC: Világbank.

Zimmermann, K. F. (2019). A migrációs politika tanácsadásának hiányosságai és kihívásai: A német tapasztalatok. In M. Ruhs, K. Tamas és J. Palme (szerk.), *A szakadékok áthidalása* (XYZ–XYZ. o.). Oxford University Press.

KÖSZÖNETNYILVÁNÍTÁS KÖZREMŰKÖDŐK

Szeretnénk köszönetet mondani a „Kontextuális kihívások és megoldások elemzése” című tanulmányhoz való hozzájárulásukért a SIMPLE – Social Innovation Models to Promote Learning and Employability konzorcium összes partnerének:

Hétfa Kutatóintézet KFT (HEFTA), Magyarország – Oborni Katalin, PhD , Jaksa Renata Anna, szerzők

KÖZREMŰKÖDŐK:

Co-funded by the European Union

Az Európai Unió támogatásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

CTS Customized Training Solutions sp. z o.o. (CTS), Lengyelország

Civitas Egyetem (University Civitas), Lengyelország

Adriatic Ionian Euroregion (AIE), Horvátország

Institut de Haute Formation aux Politiques Communautaires asbl (IHF), Belgium

IDP SAS DI GIANCARLO COSTANTINO (ITALIAN DEVELOPMENT PARTNERS) (IDP), Olaszország

„IT Solutions for All" Egyesület (ITSFA), Spanyolország

Hope Ukraine Foundation E.T.S. (HOPE UKRAINE), Olaszország

JOGI NYILATKOZAT

Az Európai Unió finanszírozásával. A kifejtett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.

LICENC

„Kontextuális kihívások és megoldások elemzése" © 2025 Hétfa Kutatóintézet KFT (HEFTA), CTS Customized Training Solutions sp. z o.o. (CTS), Lengyelország, University Civitas (University Civitas), Lengyelország, Adriatic Ionian Euroregion (AIE), Horvátország, Institut de Haute Formation aux Politiques Communautaires asbl (IHF), Belgium, IDP SAS DI GIANCARLO COSTANTINO (ITALIAN DEVELOPMENT PARTNERS) (IDP), Olaszország,

Asociación IT Solutions for All (ITSFA), Spanyolország, Hope Ukraine Foundation E.T.S. (HOPE UKRAINE), Olaszország – licenc:

Jogi leírás – Creative Commons licenc: A SIMPLE – Social Innovation Models to Promote Learning and Employability (Társadalmi innovációs modellek a tanulás és a foglalkoztathatóság elősegítésére) projekt anyagai nyílt oktatási forrásoknak (OER) minősülnek, és a felhasználók szabadon (a szerzők engedélye nélkül) letölthetik, felhasználhatják, újra felhasználhatják, másolhatják, adaptálhatják és megoszthatják őket, feltüntetve a forrásukat.

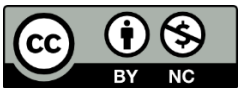

A licenc másolatát a http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0 oldalon tekintheti meg.

Az Európai Unió finanszírozásával. A kifejezett nézetek és vélemények azonban kizárólag a szerző(k)éi, és nem feltétlenül tükrözik az Európai Unió vagy az Európai Szociális Alap Ügynökség álláspontját. Sem az Európai Unió, sem a támogató hatóság nem tehető felelőssé azokért.